

ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան դին և Պոլսոյ համար 430 դ2
» Գաւառաց » 460 »
» Պատրերկիրներու » 480 »
վեցամսեայ և Պոլսոյ » 73 »
» Գաւառաց » 80 »
Խաղաղանկար թերթի վին 60 փր:
Ծանուցման տողը մէկ անգամի հա-
մար 2 դուրուշ, երկու անգամի հա-
մար 60 փարսոյ, աւելի անգամնե-
րու համար 40 փարսոյ:

Լ Ր Ա Գ Ի Ր

ՊԱՆՈՒՄԱՆ ԱՅԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս դացած լրագրաց ճանրո-
ծախքը խաղաղութեան վրայ է:
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ
կամ որ եւ իցէ գրութիւն խաղաղ-
—Տնօրէնին պիտի ուղղուի, և Պո-
լիս, Սինիի խան, Մասիսի գրասե-
նակը:
Ճամբու ծախքը չվճարուած նա-
մակ չընդունուիր:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 12 ԴԵՏԵՄԲԵՐ
ՊԱՆՈՒՄԱՆ

Գաղղիոյ երկիրներն արեւմտեալ եւ ա-
ւերստմով ծածկող պատերազմին ըս-
կիւրէն ի վեր՝ Գաղղիական լրագիր-
ներն այնպիսի բարբարոսական բռնու-
թիւններ ու դժնեայ անգթութիւններ
կը պատմեն Բրուսիացոյ վրայ, որք ան-
հաւատալի չափազանցութիւններ կը
թուէին: Բայց այս անգամ Գաղղիոյ կա-
ռավարութեան հանած հետեւեալ շըր-
ւարներակար թարակոյս չթողուր ա-
նոնց ստուգութեան վրայ:

« Թուր 29 նոյեմբեր.

« Պարսն.

« Երկու ամսոյ չափ ժամանակէ ի
վեր, Եւրոպայ սարսափած չկրնար հաս-
կընալ նմանը չտեսնուած պատերազմ
մը, որ անօգուտ եւ միանգամայն ա-
ղետալի եղած է: Իր հետեւանքն եւ
զոր աւերածներ բոլոր աշխարհի մաս
կը տարածի, եւ ամեն մարդ կը հար-
ցնեն իրարու թէ ի՞նչ կրնայ ըլլալ
այսպիսի կուռոյ մը պատճառը, եւ
ի՞նչ է նպատակը:

« Վերջին սեպտ. 18ին, Պ. Թիւ-
ֆալը, փոխ-նախագահ ազգային
պաշտպանութեան կառավարութեան
եւ պաշտօնայ տարաքին գործոյ, ֆե-
րիէր երթալով հայտութիւն խնդրեց
Բրուսիոյ թաղաւորէն: Ամէն մարդ
գիտէ թէ ի՞նչ ամբարհաստ կերպիւ
խօսուեցաւ անոր հետ: Յետոյ չէզոք
տէրութիւնները միջնորդելով հասկը-
ցուցին թէ հայտութեան համեմու մի-
ակ ճանքան զինադադար մ'էր: Պիս-
մարը կոմսը նախ հաճ եւ հաւանցու-
ցուց ինքզինք, եւ բանակցութիւններ
բացուեցան ի վէրսայլ: Պ. Թիւֆըր յան-
ձըն առաւ հոն երթալ եւ այս հիման
վրայ խօսակցիլ: Խմայք թէ Բըրու-
սիա ի՞նչ ծայրեալ մերժմամբ պատաս-
խանց անոր:

« Պէտք ճանչել սակայն թէ Գաղ-
ղիական երկու լրագր. գեղականներն
ալ ամենէն յարմարագոյններն էին Բը-
րուսիոյ բանակակերպութեան վատահո-
թիւնն ազդելու եւ յաջող վախճանի
մը հասցնելու այն տխուր եւ փափուկ
պաշտօնը, որոյ պատասխանատուու-
թիւնն ազնուարար ստանձնելը էին:
Իրենց անկեղծ խաղաղասիրութիւնը
կասկածելի չէր, եւ Պ. Պիսմարը քաջ
գիտէր որ համայն Գաղղիա երաշխա-
ւոր էր անոնց խօսքին: Այսու ամե-
նայիս երկուքն ալ ձեռնառնայն եղան
եւ պատերազմին չարաշուք ընթաց-
քը չկրցաւ դադրիլ:

« Ինչ կուզէ ուրեմն Բրուսիա: Այն
վեհապետը որոյ հետ միայն պատե-
րազմուհեալու յայտարարութիւն ը-
րած էր, իր կառավարութեան հետ
ի միասին կործանեցաւ. պատերազմի
տարած զինուորական բանակը ջըն-
ջուեցաւ: Հիմա Գաղղիոյ մէջ զինեալ

քաղաքացիք միայն կան, որոց դէմ
պատերազմ չընկեր յայտարարութիւն
ըրած էր: Կի յամ թաղաւորը, եւ կա-
ռավարութիւն մը կայ, որոյ զուրկ
կեցողներն իրենց ամենայն ջոքու-
թեամբ դէմ կեցած էին այն ձախող
ձեռնարկութեան, որ մեր հայրենեաց
հոյն աւերածով պիտի ծածկէր:

« Ինչպէս հաւատալու ենք չըն-
մարի՞նք որ մեր թշնամիներն ստու-
գիւ մեզ բնաջնկել կուզեն: Բրուսիա
հիմա իր աւելեւ Գաղղիայէն զատ ու-
րիշ բան չունի: Ըսել է թէ նոյն իսկ
Գաղղիոյ դէմ, իր գոյութիւնը պաշտ-
պանելու համար զինեալ ազգին դէմ
հրատարակած է Բրուսիա այս մարդու-
շինջ պատերազմը, որ յառաջ կը տանի
իրեւ սպառնալիք աշխարհի: Ընդդէմ
արգարութեան, իրաւանց եւ քաղա-
քակրթութեան:

« Յանուն այս արդի երեք մեծ
սկզբանց՝ որ նախատարար կը բռնա-
բարոյն մեզ, որ ինչ որ ըլլալով
խոջին կը բողբենք, վատահ ըլլալով
որ այսչափ դժբաղդութեանց մէջ իսկ
մեր անպարտգործի պարտականու-
թիւնն է միջադէպին բարոյական
անվթար պահել:

« Արդ, երբոր պատերազմի մը նը-
պատակը ձեռք բերուած է, երբոր
Աստուած անյուսալի յաջողութիւն-
ներ ստուած ձեռք, երբոր ձեռք թշնա-
մայն զօրաբանակները ջնջելով, եր-
բոր ձեռք թշնամին ալ կործանեցաւ,
արդարութիւն է պատերազմը շարու-
նակել այս միակ նպատակու որ հիմ-
նայտակի քանդէք կամ կրակով ու
սովով անձնատուր ըլլալու հարկադ-
րէք մեծ մայրաքաղաք մը, որ ի է
արուեստից, գիտութեանց եւ ճար-
տարութեանց հարստութիւններով:

« Կայ իրաւունք մը որ ժողովրդը
եան մը ներքէ ուրիշ ժողովուրդը մը
ջարդել եւ զայն բնաջնկել ընել: Այս-
պիսի նպատակի մը ետեւէ ըլլալ վայ-
րենական գործ մ'է, որ բարբարոսաց
արշաւանքներու ժամանակին կը վե-
րագարձնէ մեզ:

« Քաղաքակրթութիւնը բոլորովին
մէկիւր թողուած չէ, երբոր պատե-
րազմի հարկը պատճառ բռնելով, քա-
ղաքացոց անձնական սեփականու-
թիւնները վերջին աստիճան անգութ
պարագաներով կայրեն, կուրեն, կը
կորստակեն:

« Պէտք է որ այս գործերն իմաց-
ւին:

« Մեր գիտենք յաղթութեան հե-
տեւանքներն եւ ռազմադիտական
այսպիսի ընդարձակ գործողութեանց
յառաջ բերած հարկերը, ջենք պըն-
դեր սարկի եւ պաշարի տարապայման
պահանջները, ինչեւ նաեւ այն տեսակ
մը զինուորական վաճառաշուքութեանց
վրայ, որով ժողովուրդը կարողութեան
աւելին կը պահանջուի իրենցմէ: Եւրո-
պիոյ կը թողուի դատել թէ այս չա-

փաղանցութիւններն ինչ աստիճան մե-
ղապարտ եղած են: Բայց քաղաքներն
ու գիւղերն այսպէս ճմլելը լաւական
չհամարելով, քաղաքացոց անձնական
ստացուածքն ալ աւար առին:

« Ընտանիքներն իրենց բնակարան-
ները կոխուած տեսելէ եւ ամենա-
խիտ պահանջմանց ենթարկուելէ ե-
տեւ՝ իրենց արժաթէններն ու գո-
հարէնց զարդերն ալ ապու հար-
կադրեցան: Ինչ ծանրագին բան որ
կար՝ յաջողութեանց թշնամիէն եւ
իր պարկերուն ու սայլերուն մէջ լըց-
ւեցաւ: Տուններէն վերցուած կամ խա-
նութիւններէն գողցուած հանդերձնք,
եւ ուրիշ ամեն տեսակ նիւթեր եւ մեծ
ու փոքր ժամոցոյցի գանուեցան մեր
ձեռքն ինկած գերկներուն քով: Միւ-
շեւ անգամ բռնի ստակ կորցած են
մասնաւոր անձերէ: Աղարակատէրներ
կան, որք իրենց ազարակի տան մէջ
բռնուելով անձնական 80000 ֆրանք
ընդունան: Ուրիշ մը կնոջը չալըր, միւշ-
տակները, աղանակներն եւ մետաքս-
եայ չլիզադեանները գողցուեցան: Ա-
մեն տեղ մոռանները պարպուեցան,
գինիները շիշերով պարկերու մէջ ծը-
րարուեցան, եւ կառքերու մէջ դրուե-
լով տարուեցան: Ուրիշ տեղեր ալ,
թշնամայն դէմ ենեւրով յանցաւոր
համարուած քաղաքացոյ մը պա-
տիճն ամբողջ քաղաքին կրել տա-
լու համար, բարձրաստիճան պաշտո-
նակարներ աւարտութիւն եւ հողեհ
հրամայեցին, եւ այս վայրենի գործը
կատարելու համար՝ իրենց զօրաց ա-
նողքը կարգապահութիւնն ու հնազան-
գութիւնը չարաչար գործածեցին: Ո՞ր
տուն որ ազատ հրացանաւոր մը պա-
հած կամ մտեցած է, հոյ ճարակ
կըլլայ: Մեղհականութեան համար այս-
պէս:

« Մարդկային կեանքն ալ սակեց
ուելի յարգուած չէ: Այնպիսի ժա-
մանակ մը՝ ուր բոլոր ազգն ի գէն կոչ-
ուած է, ոչ միայն թշնամայն դէմ
դէնք առնող գեղացիներն անխնայ
հրացանի բռնուեցան, այլ եւ փա-
ւերացեալ համադրեալ հազոց եւ
յանձնարարեալ պաշտօն ունեցող զօ-
րակներն, իրենց անձնական «գոր-
ծին համար իսկ Բրուսիացոյ գիծե-
րն անցնելու փորձ ընողները մահուան
դատապարտեցան:

« Ահաբեութիւնը պատերազմի մի-
ջոց մ'եղաւ: Ժողովուրդները սարսափա-
հար ընելով անոնց հայրենասիրական
եռանդն անդամալուծել ուղիցին:
Եւ այս հաշուով Բրուսիացոյ զօրա-
վարները պատմութեան մէջ նմանը
չտեսնուած միջոցի մը գիտեցին, այն
է բոց քաղաքները ռմակալուել:

« Քաղաքի մը վրայ պայթուցիկ
եւ հրքակեց ուռմար արձակելու գոր-
ծը ծայրագոյն եւ ճշգիւ որոշուած
պարագաներու մէջ միայն կրնար օրի-

նաւոր համարուիլ: Բայց այն պարա-
դաներուն մէջ անգամ սովորութիւն
էր միշտ կանխաւ խնայել բնակեաց
եւ մինչեւ այսօր երբէք մէկուն մոտ-
քէն անցած չէր որ այս քարհուրելի
պատերազմական միջոցն ի հարկու-
թեան համար կրնար գործածուիլ:
Տուններ հրդեհել, հեռուէն ծերերն
ու կանայք ջարդել, եւ քաղաքը
պաշտպանողներն իրենց ընտանեաց
կենօքը հարուածել, մարդկութեան
ամենախորին դժացմանց մէջ զանոնք
զարնել, որպէս զի դան յետոյ խո-
նարհին յաղթողին առջեւ եւ իրենց
քաղաքը դրաւ եւ նախատինքը իրենց
րեն, այնպիսի հաշուեալ բռնութեան
նորութիւն մ'է, որ խոչտանգանաց
կը հասնի:

« Բայց աւելի հեռուն դնացին,
եւ այս անգթութիւններն անուն չու-
նեցող խնաստակութեամբ դէնք մ'ըրին
իրենց: Համարձակեցան ըսել թէ
ենքեքն ինչ քաղաք մը կը համարուի. եւ որով-
հետեւ զայն կը ռմակոծեն, այնու-
հետեւ իրաւունք կունենան յարձակ-
մամբ առնուած բերդի մը պէս անոր
հետ վարուելու: Տուններուն դռներն
եւ փայտէ մասերը Բեթլոփի կողով ու
ռոգելէ ետեւ կը բռնկեցնեն:

« Եթէ քաղաքն աւարտութեան
չմատնեն, չնորհ մ'է, որուն փոխարէն
պէտք է որ ամեն պահանջուածը վը-
ճաքեն: Միւշեւ անգամ երբոր բայ քա-
ղաք մ'ըրինք, չպաշտպանենք, ուսեա-
կութեան դրութիւնը կը գործած-
ւի՝ առանց կանխաւ բացատրելու թէ
ինքզինք պաշտպանած եւ յարձակ-
մամբ առնուած քաղաքի մը պէս վար-
ւելու միջոցն է այս:

« Այս բարբարոսական օրինա-
ղիրքն ամբողջացնելու համար՝ պա-
տանդի գործածութիւնը վերահաս-
տատել կը մնալ Բրուսիա զայն ալ ը-
րաւ: Ամեն տեղ անուղղակի պատաս-
խանատուութեան դրութիւն մը գոր-
ծադրեց, որ այնչափ անօրէն կ'գործոց
մէջ՝ մեր դէմ բռնած վարմունքին իը-
րեւ ամենէն յատկանշիկ արագ լըց-
տի մնայ: Իր փոխադրութեանց անեղ-
կեւանութիւնն եւ իր բանակատեղի-
ներուն անգործութիւնն ապահովելու
համար, իր զինուորներուն կամ փո-
խադրութիւններուն տրուած որ եւ է
ֆիմար՝ երկրին գլխաւոր բնակիչներէն
մէկուն բանտարկութեամբը աքսոր-
վըն եւ մինչեւ իսկ մահուամբը պատ-
ժելու համար երեւակայեց: Տիժոնի
կրէյի եւ վէրուլի գլխաւոր բնակիչ-
ներէն քառասուն հոգի պատանգ տա-
րաւ՝ պատճառ բռնելով թէ մեք պա-
տերազմի օրինաց համեմատ դերի բըռ-
նուած քառասուն նուազեացաց ա-
զատութիւն չենք շնորհած:

« Բայց այս սպառնալիքները, որ-
չափ եւ բերտ խառութեամբ կը գոր-
ծադրուէին, դոնէ կ'ընդհատուէն ալ:

